

Leedulastest nende endi silme läbi

Ilmunud "Lääne Elus" 19.novembril 2005

Rahvused Eestis: Leedulased / Koost. Cecilija-Rasa Unt ja Ita Serman. Tallinn: Mitte-eestlaste Integratsiooni SA, 2005. 46 lk. (tasuta)

Kunagi oli igal tõsiselt võetaval eestlasel vähemalt üks leedulasest sõber, kellega tihedasti suheldi ning arutati ühiselt "Balti asja". Leedulastega vennastumine isegi juhusliku kokkupuute tagajärjel, oli üsna tavaline nähtus. Nüüd on need ajad vajunud unustusse ning mõlemad rahvad eelistavad toimetada pigem omasoodu. Samas elab paartuhat leedulased endiselt meie seas, siinsamas Eestis. Hoolimata sellest, et nad on enamasti eesti keele korralikult ära õppinud, kannavad nad enamasti meist mõnevõrra erinevat vaimsust ja teistsugust mõttemaailma. Ja vahel on kasulik ka seda tundma õppida.

Hiljuti sattus mulle kätte üks Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse poolt välja antud ja tasuta levitamiseks mõeldud brošüür, mis on "esimene pääsuke" teiste analoogiliste Eestis elavaid vähemusrahvusi tutvustavate väljaannete sarjast. Eesti Leedulaste Ühenduse esinaise Cecilija-Rasa Undi poolt koostatud ja ajakirjanik Ita Sermani toimetatud raamatuke tutvustab Leedu ajalugu ning kultuuri, nii kodumaal kui ka siin elavaid leedulasi läbi leedupäraste traditsioonide prisma. Pilt, mille raamatuke annab, on põgus, kuid küllaltki markantne sissejuhatuste leedulaste väärtusmaailma.

Mida peaksime siis leedulastega kokku puutudes kindlasti silmas pidada? Kõigepealt ehk seda, et nende näol on tegemist eestlastest paar korda suurema ja hoopis teistsuguse ajaloolis-kultuurilise taustaga rahvaga. Kui lätlastega seob meid alates ärkamisajast ja osalt ka varasemast ajast sadu paralleele (mida pole kahjuks tahtud kummaltki poolt eriti märgata), siis leedulastega sünkroniseerus meie ajalooline areng alles 1918. aastal ja mõned sellega seotud aspektid tegelikult veelgi hiljem. On avaldatud arvamust, et lõplikult sünkroniseerus Leedu ja Eesti areng alles 1960-ndatel aastatel, et uue iseseisvusaja algul taas veidi "nihkesse" minna. Tänapäevaks on vähemalt majanduslikud erinevused uuesti tasandumas. Samas on leedulaste kui meist puhtfüüsiliselt paar korda suurema ja ajalooliselt mõnel perioodil hoopis olulisemat rolli mänginud rahva teistsugune suhe möödanikku samuti selgesti tunnetatav.

Leedulased on katoliiklik rahvas ning sellisena tunduvalt religioossem, traditsioonilisem ja konservatiivsem, eriti oma põhjapoolsete naabritega võrreldes. Katoliku traditsionalismi ja teatava enesessesulgumisega on seletatav ka leedulaste kõrgemad keele- ja kultuuribarjäärid välismaailmaga suhtlemisel, mida noorem põlvkond on viimastel aastatel suutnud küll olulisel määral alandada. Katoliikliku mõttelaadiga võib seletada sedagi, miks leedulastest said vahepeal Euroopa suurimad pessimistid, eriti selles, mis puudutas nende endi kodumaa tulevikuväljavaateid. Argipäevase elupraktika mittevastavus kõrgetele ideaalidele ei ole eestlaste jaoks kunagi väga suureks probleemiks olnud, Leedus seevastu tajutakse seda vastuolu teinekord väga valuliselt.

Kui tulevik ei tekita just ülemäära suurt kindlustunnet, siis pöörduvad pilgud sageli minevikku. Leedulastele on teadaolevalt iseloomulik heroiseeriv ja sageli üleromantiseeritud suhe oma ajalukku. Iga leedulane võib rääkida ajast, mil nende riik ulatus “merest mereni” (Läänemerest Musta mereni) ning kuidas nende esivanemad mongolite läände ja sakslaste ittatungi peatasid. Seejuures on ajaloolise mineviku romantiseerimine sageli ka problemaatiline. Leedukad austavad oma kuningat Mindaugast, kuigi see kasutas Leedu ühendamiseks üsna kahtlasi meetodeid, võttis vastu katoliku usu ja paavsti poolt talle saadetud kuningakrooni, misjärel ristimise maha pesi ja jätkas oma senist paganlikku elu. Ka “Leedu iseseisvuse taastajana” ajalukku läinud ja sellena äärmiselt lugupeetud suurvürst Vytautas jõudis mitmel korral põgeneda vihatud sakslaste juurde ja sealt kodumaale tagasi põletades vahepeal maha talle kasutada antud lossid.

Leedulastele on iseloomulik ka eestlastest märksa sügavam respekt oma traditsioonilise kultuuripärandi vastu, mida ei püütagi asetada mingisse, ei globaalsesse ega isegi mitte regionaalsesse võrdluskonteksti. Seetõttu on ka paljud XIX-XX sajandi külakirjanikud Leedus märksa austusväärsemad kui meil, kus nad on taandunud üksnes kirjandusloole lehekülgedele nagu näiteks Jakob Mändmets või Jaan Lintrop. Leedus aga oleksid nad ilmselt tänaseni arvestatavad autorid, kuigi nende reaalses loetavuses tuleks ilmselt kahelda. Kuid kes siis veel peaks austama oma üle-atlandi lendajaid, vahetult pärast ülelendu hukkunud Dariust ja Girenast, kui mitte leedulased ise? Küllalt laialt levinud veendumuse kohaselt on leedu kultuur ja ajalugu on midagi seesugust, mille üle saavad adekvaatselt otsustada üksnes leedulased ise.

Mida on uuem aeg toonud leedulaste mõttemaailma viimastel aastatel, kas ja kuidas on noorema põlvkonna väärtused ja hoiakud muutunud, seda me raamatukesest ei leia ja kas see oleks vajalikki. Midagi seesugust on ju ka Eestis toimunud. Nii või teisiti poleks see meile midagi uut ja huvitavat. Traditsioonilisus, perekesksus ja konservatism oma erinevates (ka puhtalt leedupärastes) ilmingutes on asjad, mille üle tasub vähemalt järele mõelda. Kasvõi selleks, et iseennast paremini mõista.

Mait Talts